

Õige keha, vale keha?

Näitus keha tähendustest Eestis

EESTI RAHVA
MUUSEUM

Sisukord

- 9 **Sissejuhatus**
Anu Kannike, Kristel Rattus
- 15 **Elukaar**
- 27 **Abielu mõistest 17. sajandi kirjakeele kaudu** – Kristiina Ross
- 35 **Kuhu võiks viia entusiastlik jah? Seaduste mõjust soolisusele ja seksuaalsusele** – Aet Kuusik, Rebeka Põldsam
- 49 **Surmakultuuri muutumine ja püsivus: noppeid surnukeha kohtlemisest aegade hämarusest tänapäevani** – Mari Tõrv
- 73 **Toit ja tervis**
- 83 **Sotsiaalsed toitumismustrid keskaja hakul: Kukruse kogukonna toidueelistused rituaalses ja igapäevases toitumises** – Ester Oras, Mari Tõrv
- 101 **Viinast varauusaja Eestis** – Inna Põltsam-Jürjo
- 113 **Elav toit ja valge veri. Piimapropaganda 1930. aastate Eestis** – Anu Kannike, Anu Järs
- 131 **Tlus ja inetu, sünnis ja sündsusetu keha**
- 143 **Eesti talurahva välimusest ja iluideaalidest 18.–19. sajandil** – Ellen Värv
- 163 **Kohased, kohatud ja kohandatud kehad: kehatehnikate võimalustest ja tähendustest** – Katrin Alekand

- 175 *Rahvuskeha*
- 189 **Mure „rahvuslike kehade“ pärast**
Teise maailmasõja eelses Eestis – Ken Kalling
- 205 **Valvata ja hoolitseda: marginaliseeritute ruumid**
Nõukogude Eestis – Ingrid Ruudi
- 223 *Rannatus*
- 235 **„Halb“ ja „hea“ valu kestmise näitel** – Toomas Gross
- 245 **Haigus ja naiselikkus: haiguse kujutamine**
Eesti naiskirjanike autobiograafilistes tekstides – Eve Annuk
- 263 *Tehnoloogia, fantaasia ja keha*
- 271 **Füüsilise aktiivsuse mõõtmise seadmed: keha**
kvantifitseerimisest argielu mõtestamiseni – Tenno Teidearu
- 285 **Libahundid Liivimaal varauusaja haritlaste kirjutistes** –
Meelis Friedenthal, Tiina Vähi
- 297 **Suurim vara, mänguasi või ajutine konteiner?** – Kristjan Port

KATRIN ALEKAND (sünd 1975) on semiootika-magister. Tema uurimisteema on inimese keha ja selle kultuuriline muutmine, pearõhk on henna kasutamise uurimisel. Praktiseeriva hennakunstniku ja ettevõtjana on ta hennaga tegelenud juba üle 15 aasta. Lektorina on ta andnud loenguid kehamuutmistehnikatest. Ta on tegutsenud giidina ja viimased viis aastat olnud Tartu Miina Härma Gümnaasiumi kultuuriantropoloogia õpetaja.

EVE ANNUK (sünd 1964) on kirjandusteaduste doktor, Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti-uurin-gute Tippkeskuse vanemteadur. Tema uurimis-valdkonnad on eesti kirjanduse ajalugu, Nõu-kogude perioodi kultuurilugu, soouuringud. Ta on uurinud luuletaja Ilmi Kolla (1933–1954) elu ja loomingut ning kirjaniku, ajakirjaniku, pedagoogi ning eesti esimese feministi Lilli Suburgi (1841–1923) elu ja tegevust.

TOOMAS GROSS (sünd 1971) on sotsiaalan-tropoloogia doktor, Helsingi ülikooli sotsiaal- ja kultuuriantropoloogia dotsent. Varem on ta teinud välitöid Lõuna-Mehhiko sapoteekide kogukondades ning avaldanud artikleid usu-vahetuse ja religioosse vägivalda, rahvamedit-siini, turismi ning põlisrahvaste kogukondliku ja kultuurilise identiteedi teemadel. Viimas-tel aastatel on Toomas Gross uurinud Eesti harrastusjooksjate „kultuuri“.

MEELIS FRIEDENTHAL (sünd 1973) on usu-teaduste doktor, Tartu Ülikooli mõtteloo kaasprofessor ja Tartu Ülikooli raamatukogu Läänemere regiooni intellektuaalse ajaloo kaasprofessor. Ta on uurinud aristotelismi ja moraaliteoloogiat, avaldanud artikleid varausaja intellektuaalajaloo ja raamatu-ajaloo teemadel, samuti ilukirjandust. Praegu on tema peamine uurimisteema Läänemere regiooni intellektuaalajalugu 17. sajandil.

ANU JÄRS (sünd 1967) on ajaloomagister, Eesti Rahva Muuseumi teadusosakonna assistent. Tema peamised uurimisvaldkonnad on turism, kuurordielu ja vaba aja veetmine ning toidu-kultuur. Ta on avaldanud neil teemadel artik-leid ja kureerinud mitmeid näitusi.

KEN KALLING (sünd 1963) on ajaloomagister, Tartu Ülikooli peremeditsiini ja rahvatervis-hoiu instituudi meditsiiniajaloo lektor. Ta on töötanud ka Tartu Ülikooli muuseumi teadusdirektori ja Kaitseväe Akadeemia stra-teegia õppetooli juhatajana. Tema kitsamad uurimisvaldkonnad on teaduse ja meditsiini areng totalitarismi tingimustes, eugeenika ning rassiteaduse ajalugu.

ANU KANNIKE (sünd 1967) on etnoloogiadoktor, Eesti Rahva Muuseumi vanemteadur. Ta on avaldanud teadusartikleid Eesti argikultuuri ajaloo ja kaasajast, eeskätt kodu- ja toidu-kultuurist ning museoloogiast. Ta on toimetanud mitmeid teadusväljaandeid ja kureerinud näitusi ning lugenud etnoloogiaalaseid loen-guid Tartu Ülikoolis, Tallinna Ülikoolis ja Eesti Kunstiakadeemias.

AET KUUSIK (sünd 1982) on veebiportaali Femi-nisteeriumi toimetaja ja keeleteaduse eriala doktorant Tartu Ülikoolis. Ta on kirjutanud ja lavastanud koos Tiina Söödiga dokumentaal-lavastuse soolisest võrdsusest „Tõelised nai-sed, tõelised mehed ja tõelised teised“ (Vaba Lava, 2015) ja seksuaalharidusliku lavastuse „Kuidas öelda jah?“ (2019).

ESTER ORAS (sünd 1984) on arheoloogiadoktor, Tartu Ülikooli keemia instituudi analüütilise keemia ja ajaloo ja arheoloogia instituudi arheoloogia kaasprofessor. Ta on Tartu Üli-kooli interdistsiplinaarse labori Archemy looja ja tegeleb muistse toitumise ja tervise uuringutega biomolekulaaranalüüside kaudu. Tema peamine uurimisvaldkond on orgaanili-sed jäägianalüüsid arheoloogilisest materja-list, eriti toidujäänuste molekulaaranalüüs savinõudest.

KRISTJAN PORT (sünd 1960) on bioloogiadoktor, Tallinna Ülikooli loodus- ja terviseteaduste instituudi professor. Tema uurimisvaldkond on spordibioloogia, tema juhtimisel arendati välja krooniliste haigete koduse kaugmonitoorimise süsteem. Ta on SA Eesti Antidoping juhatuse liige ja avaldanud arvukalt populaarteadus-likke artikleid ning esseesid.

REBEKA PÕLDSAM (sünd 1989) on nüüdiskunsti teooria magister, Tartu Ülikooli etnoloogia-doktorant, kes uurib seksuaal- ja soovähe-muste ajalugu Eestis. Ta on ka vabakutseline kunstikuraator ja kunstikriitik ning Anu Põdra ja Anna-Stina Treumundi pärandite esindaja.

INNA PÕLTSAM-JÜRJO (sünd 1969) on ajaloo-doktor, Tallinna Ülikooli ajaloo, arheoloogia ja kunstiajaloo keskuse vanemteadur. Tema peamine uurimisvaldkond on kesk- ja vara-uusaja Liivimaa linnaajalugu ja argikultuur. Ta on avaldanud uurimusi linnaajaloo allika-test ning toidu- ja joogikultuurist.

KRISTEL RATTUS (sünd 1971) on etnoloogia-magister, Eesti Rahva Muuseumi näituste juhtkuraator. Ta on uurinud kultuuripärandi kasutamist ja mälu avaldusviise ning mobiil-seid elulaade Eesti nüüdiskultuuris, teinud mitmeid näitusi ning juhtinud ERMi püsi-näituse „Kohtumised“ ettevalmistamist. Ta on näituse „Õige keha, vale keha?“ juht.

KRISTIINA ROSS (sünd 1955) on keeleteaduste doktor, Eesti Keele Instituudi juhtivteadur. Ta on avaldanud uurimusi läänemeresoome keelte grammatikast ja varasema piiblitõlke ajalooast, samuti mitmeid tõlkeid heebrea, prantsuse ja saksa keelest ning on tegutse-nud õppejõuna.

INGRID RUUDI (sünd 1978) on kunstiteaduste doktor, Eesti Kunstiakadeemia kunstitea-duse ja visuaalkultuuri instituudi teadur ja külalisdotsent. Ta on ka ajakirja Kunsti-teaduslikke Uurimusi peatoimetaja. Ingrid Ruudi on uurinud muutusi Eesti arhitektuuris ja kunstis 1980.–1990. aastatel, kureerinud mitmeid arhitektuurinäitusi ja toimetanud arhitektuuriväljaandeid.

TENNO TEIDEARU (sünd 1989) on etnoloogia-magister, Eesti Rahva Muuseumi teadur. Tema peamised uurimisvaldkonnad on materiaalne kultuur, tarbimiskultuur ja religiooniantro-poloogia. Oma doktoritöö raames keskendub ta religiooniantropoloogia vallas uue vaim-suse materiaalsetele väljendusvormidele ja esoteerikakaubandusele. Ühtlasi uurib ta asjade parandamist tänapäeva ja Nõukogude aja tarbimiskultuuris.

MARI TÕRV (sünd 1983) on arheoloogiadoktor, Tartu Ülikooli keemia instituudi ja ajaloo ja arheoloogia instituudi teadur. Tema peamised uurimisvaldkonnad on mineviku surmakultuur ja toitumine, rakendades osteoloogia, arheo-tanatoloogiat ja luustike stabiilsete isotoopide uuringuid. Laiem uurimisteema on minevi-kus elanud inimeste identiteetidid ja kuidas neid väljendatakse erinevates praktikates (nt matmiskombed, toidukultuur).

TIINA VÄHI (sünd 1956) on võrdleva usu-teaduse litsentsiaat. Ta on olnud Tartu Ülikooli kultuuriantropoloogia lektor 1993–2001 ja Hel-singi ülikooli humanitaarteaduskonna võrdleva usunditeaduse õppetooli õppeülesande täitja 2001–2004 ning Tartu Teoloogia Akadeemia lektor 2012–2013. Praegu on ta vabakutse-line teadlane ja publitsist. Ta on avaldanud mitukümmend teadusartiklit libahundi ja nõiaprotsesside teemal.

ELLEN VÄRV (sünd 1959) on etnoloogiamagister, Eesti Rahva Muuseumi rahvakultuuri kooli-tus- ja teabekeskuse juhataja. Tema peami-sed uurimisvaldkonnad on rõivastus, eelkõige rahvariided, ja Nõukogude aja argielu. Ta on koostanud neil teemadel näitusi ja kirjuta-nud artikleid ning juhtinud rahvakultuurialast nõustamis- ning haridustegevust.